

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2021 m. gruodžio 22 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko, Algirdo Taminsko (pranešėjas) ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė), teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo R. M. kasacinį skundą dėl Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. vasario 9 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo R. M. I. I. A. ieškinius atsakovei viešajai įstaigai Krepšinio klubui „Lietkabelis“ dėl visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimų pripažinimo negaliojančiais, nuostolių atlyginimo, tretieji asmenys, nepareikšiantys savarankiškų reikalavimų, R. K., K. M.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

- Ieškovas R. M. kreipėsi ieškiniu į teismą, prašydamas: pripažinti negaliojančiais atsakovės VšĮ Krepšinio klubo „Lietkabelis“ (toliau – ir atsakovė, Klubas) neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimus – 2019 m. balandžio 19 d. sprendimą, kuriuo buvo pakeisti atsakovės įstatai, 2019 m. liepos 17 d. sprendimą pašalinti ieškovo R. M. iš Klubui; priteisti ieškovui iš atsakovės 12 536 Eur žalos atlyginimą, 5 proc. dydžio metines palikanas nuo priteistos sumos nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
- Nurodė, kad dalininkų susirinkimo 2019 m. balandžio 19 d. sprendimu naujoje Klubui įstatų redakcijoje buvo įtvirtintas Klubo dalininkų pašalinimas iš Klubui, o tai prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms, protingumo ir sąžiningumo principams. Teigė, kad dalininkų nuosavybė yra nelečiama ir gali būti paimama tik įstatymo pagrindu, už tai tinkamai atlyginant, tačiau Klubui įstatų 22 punkte nenustatyta, kad už klubo dalininko teisių paėmimą dalininko teisių savininkui turi būti atlyginama. Dalininkų susirinkimo 2019 m. liepos 17 d. sprendimas pašalinti ieškovo R. M. iš Klubui priimtas nenustačius jokių ieškovo neteisėtų ir Klubui žalą darančių veiksmų, t. y. nesant jokiam Klubui įstatų 22 punkte (jeigu jis būtų pripažintas galiojančiu) įtvirtintam pagrindui pašalinti Klubo dalininką iš Klubui, kadangi ieškovas neatliko jokių veiksmų, kurie kenktų Klubui ir krepšinio sporto reputacijai, ją diskredituotų ir sukeltų Klubui didelę žalą. Iš sprendimo motyvų matyti, jog jis grindžiamas aplinkybėmis, atsiradusiomis iki naujos Klubui įstatų redakcijos, kurioje buvo įtvirtintas Klubo dalininkų pašalinimo iš Klubui institutas, registravimo viešame registre dienos. Taigi, priimdamas sprendimą, Klubui visuotinis dalininkų susirinkimas Klubui įstatų 22 punktą taikė atgaline data. Ieškovas R. M. nurodė, kad dėl neteisėto pašalinimo iš Klubui dalininkų patyrė 12 536 Eur nuostolių negautų pajamų forma, nes 2019 m. birželio 3 d. sudarė Klubo dalininko teisių pardavimo sutartį su I. K., pagal kurią jo turėtos dalininko teisės I. K. perėis nuo sutartyje nustatytos kainos sumokėjimo momento. Po 2019 m. liepos 17 d. atsakovės sprendimo priėmimo ieškovas informavo I. K. apie negalėjimą įvykdyti sutartį, o I. K. pranešė apie vienašalį sutarties nutraukimą.
- Ieškovo M. I., I. A. kreipėsi ieškiniu į teismą, prašydamai: pripažinti negaliojančiais atsakovės visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. liepos 17 d. sprendimus dėl jų pašalinimo iš Klubui; priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Nurodė, kad sprendimai dėl jų pašalinimo iš atsakovės dalininkų prieštarauja protingumo principui, nes ieškovai buvo pašalinti tuo metu, kai jie jau nebuvo atsakovės dalininkai. M. I. nurodė, kad 2019 m. liepos 2 d. savo dalininko teises perdėjo K. M., o I. A. 2019 m. liepos 11 d. Klubui dalininko teisių dovanojimo sutarties pagrindu savo teises padovanojo R. K.. Teigė, kad apie tai atsakovė buvo informuota. Nurodė, kad sprendimai priimti norint pašalinti Klubui dalininkus S. G. neįtinkančius atsakovės dalininkus. Jeigu teismas dėl kokių nors priežasčių nuspręstų, jog ieškovai buvo Klubui dalininkais 2019 m. liepos 17 d. vykusio susirinkimo metu, ieškovai prašė laikyti, kad pašalinus juos iš Klubui dalininkų buvo atimta jų nuosavybė – dalininko teisės. Tvirtino, kad atsakovės visuotinis dalininkų susirinkimas neturėjo kompetencijos priimti sprendimų dėl jų pašalinimo iš Klubui dalininkų, o juos priimdamas, viršijo teises aktų ir įstatų suteiktus įgaliojimus. Nurodė, kad sprendimai buvo grįsti aplinkybėmis, kurios atsirado iki to momento, kai Klubui įstatų naujoje redakcijoje buvo įtvirtintas Klubui dalininkų pašalinimo institutas. Teigė, kad jie neatliko veiksmų, kurie kenktų atsakovės ir krepšinio sporto reputacijai, ją diskredituotų ir Klubui sukeltų žalos.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

- Panevėžio apylinkės teismas 2020 m. rugsėjo 28 d. sprendimu ieškovo R. M. ieškinio reikalavimus tenkino iš dalies: pripažino negaliojančią neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. balandžio 19 d. sprendimo dalį, kuria patvirtinta Klubui įstatų 22 punkto sąlyga, <...> Dalininką pašalinus iš įstaigos jo sumokėtas įnašas negražinamas. <...>; pripažino negaliojančiu neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. liepos 17 d. sprendimą dėl R. M. pašalinimo iš Klubui.
- Teismas pažymėjo, kad nors 2019 m. balandžio 19 d. priimti Klubui įstatų pakeitimai (dėl dalininkų pašalinimo) buvo nukreipti prieš ieškovus, tačiau dalininkų pašalinimo iš viešosios įstaigos instituto įtvirtinimas Klubui įstatuose pats savaime nėra neteisėtas ar prieštaraujantis protingumo ar sąžiningumo principams. Tačiau teismas pabrėžė, kad Klubui dalininkai įnašai yra jų nuosavybė, kurią jie gali parduoti ar kitaip perleisti kitiems asmenims. Dėl šios priežasties teismas konstatavo, kad visuotinio neeilinio Klubui dalininkų susirinkimo sprendimo dalis, įtvirtinusi Klubui įstatų 22 punkto sąlygą dėl įnašo negražinimo, pašalinus dalininką iš Klubui, prieštarauja konstituciniams nuosavybės neleičiamumui principui, konvenciniams nuosavybės apsaugos principui ir pripažintina negaliojančia.
- Teismas nustatė, kad Klubui 2019 m. liepos 9 d. pranešimu šaukti 2019 m. liepos 17 d. neeilinį visuotinį Klubui dalininkų susirinkimą buvo pateiktas darbotvarkė, jos 6 klausimu pasiūlytas nutarimo dėl R. M. pašalinimo iš Klubui dalininkų projektas. Jame nurodyta, kad R. M. Klubui vardu su UAB „Omegaction“ sudarė fiktyvią sutartį ir šios pagrindu nuo 2017 m. rugpjūčio iki 2018 m. gegužės mėnesio Klubui už fiktyvias paslaugas sumokėjo virš 42 000 Eur; kaip dalininkas nesiėmė jokių veiksmų Klubui finansinei padėčiai gerinti, nors 2019 m. birželio 26 d. įvykusio eilinio visuotinio Klubui dalininkų susirinkimo metu buvo žinomas grynasis Klubui nuostolis; taiklingai palaikoma M. I. ir I. A. prieš Klubui nukreiptus veiksmus, remia M. I. kenksmingą veiklą, derina su juo asmeninius savanaudiškus tikslus, savo tikslus įgyvendina kitame krepšinio klube, pažeisdamas lojalumo ir veikimo Klubui naudai ir interesus principus.
- Teismas vertino, kad neeilinio visuotinio klubo dalininkų 2019 m. liepos 17 d. susirinkimo darbotvarkėje pateiktame nutarimo projekte bei susirinkimo protokole išvardyti R. M. veiksmai negalėjo būti pagrindas pašalinti jį iš Klubui dalininkų. Padarė išvadą, kad ieškovo R. M. reikalavimas pripažinti sprendimą dėl jų pašalinimo negaliojančiu yra pagrįstas. Minėtas išvadas teismas padarė įvertinęs, kad aplinkybės, susijusios su sutarties su UAB „Omegaction“ pasirašymu ir jos įvykdymu, įvyko iki dalininkų pašalinimo iš įstaigos sąlygų ir tvarkos įtraukimo į Klubui įstatus, todėl Klubui įstatų 22 punktą, kaip reglamentuojantis dalininkų iš viešosios įstaigos civilinius santykius, negali būti taikomas atgaline data vertinant ieškovo veiksmus. Nurodė, kad atsakovės deklaruota Klubui padaryta didelė žala visų ieškovų veiksmams taip pat grindžiama iki Klubui įstatų pakeitimų registravimo Juridinių asmenų registre dienos (2019 m. balandžio 25 d.) buvusiomis aplinkybėmis. Teismas nesutiko su atsakovės teiginiais, kad ieškovų veiksmai teisiniai, ir vertino, kad byloje pateikti straipsniai iš portalų, publikuoti 2018 m. spalio – 2019 m. vasario mėnesiais, nepateikė įtakingų Klubui įstatų pakeitimų registravimo iki neeilinio visuotinio Klubui dalininkų 2019 m. liepos 17 d. susirinkimo darbotvarkės išsiuntimo dalininkams. Atsižvelgė į tai, kad Klubui įstatuose nėra įtvirtintos pareigos dalininkams gerinti Klubui finansinę padėtį. Nurodė, kad tai, jog 2018 metais Klubui baigė turėdamas daugiau nei 300 000 Eur grynųjų nuostolių, automatiškai netermina pareigos imtis priemonių finansinei Klubui padėčiai gerinti. Laikė neįtikinama aplinkybę, kad R. M. darbas kitame klube pareigė jo lojalumą Klubui. Pažymėjo, kad Klubui įstatai neįtvirtino jokio draudimo Klubui dalininkui dalyvauti kito sporto klubo veikloje. Atsakovės teiginys dėl R. M. palaikymo ir M. I. kenksmingos veiklos prieš Klubui rėmimo, sprendimų derinimo, siekiant kenkti Klubui, įgyvendinant asmeninius savanaudiškus tikslus, pripažino nepagrįstais įrodymais. Nurodė, kad teisių gynimas teismo keliu neįtikinamai kenksminga veikla.
- Pasisakydamas dėl 12 536 Eur nuostolių atlyginimo, teismas vadovavosi Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatomis, reglamentuojančiomis civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygas. Teismas įvertino, kad pagal 2019 m. birželio 3 d. sudarytą Klubui dalininko teisių pardavimo sutartį Klubui dalininko teisių perkėjas I. K. per 3 mėnesius turėjo sumokėti sutarties kainą ir tik praėjus minėtam terminui ieškovas būtų įgijęs teisę reikalauti iš perkėjo įvykdyti savo sutartinius įsipareigojimus, t. y. tikėtis gauti 12 536 Eur sumą. Nustatė, kad minėta sutartis vienašališkai nutraukta po daugiau kaip 2 mėnesių nuo jos sudarymo (2019 m. rugpjūčio 7 d.) ir nenustatytas realus perkėjo ketinimas sumokėti sutarties kainą. Teismas padarė išvadą, kad sutartis 3 mėnesių terminas dalininko teisių kainai sumokėti negali patvirtinti realaus perkėjo ketinimo įvykdyti sutartinius įsipareigojimus, nes terminas pakankamai ilgas ir numatyti visų aplinkybių, turinčių įtakos sutarties įvykdimui, objektyviai neįmanoma. Nurodė, kad CK 6.204 straipsnio nuostatos skirtos sutarčiai išsaugoti pasikeitus aplinkybėms, ir tik šalinis nepavykus susitarti dėl sutarties sąlygų pakeitimo galimas sutarties nutraukimas. Teismas konstatavo, kad 2019 m. birželio 3 d. sutarties šalys iš esmės nesiekė išsaugoti sutarties, t. y. realiai jos įvykdė: I. K., akcentavęs siekį būti Klubui dalininku, neprasė pakeisti sutarties sąlygų, šalys nesitarė dėl sutarties įvykdymo sustabdyti (CK 6.240 straipsnio 3 dalis).
- Panevėžio apylinkės teismas 2020 m. rugsėjo 28 d. sprendimu ieškovo M. I. ir I. A. ieškinio reikalavimus tenkino – pripažino negaliojančiais atsakovės visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. liepos 17 d. sprendimus dėl jų pašalinimo iš Klubui.
- Teismas pripažino, kad M. I., 2019 m. liepos 2 d. sudaręs Klubui dalininko teisių pardavimo sutartį, neteko Klubui dalininko teisių, perleisdamas jas K. M., o I. A. – nuo Klubui dalininko teisių dovanojimo 2019 m. liepos 12 d. sutarties sudarymo momento, padovanodamas dalininko teises R. K.. Teismas pažymėjo, kad nėra pareikštas joks savarankiškas reikalavimas nugyinti minėtas sutartis. Nurodė, kad nors Klubui įstatų 11.1 punkte nustatyta tvarka, kaip asmuo, įgijęs dalininko teises, tampa Klubui dalininku, teismas vertino, jog tvarka aktualiai dalininko teises įgijusiems tretiesiems asmenims, bet ne dalininko teises perleidiusiems ieškovams. Konstatavo, kad Klubui neeilinio dalininkų 2019 m. liepos 17 d. susirinkimo metu ieškovai M. I. ir I. A. nebuvo Klubui dalininkai, todėl susirinkimui nebuvo pagrindo spręsti dėl jų pašalinimo iš Klubui dalininkų. Atitinkamai teismui nėra pagrindo vertinti, ar minėto dalininkų susirinkimo metu egzistavo M. I. ir I. A. pašalinimo iš Klubui pagrindai.
- Panevėžio apylinkės teismas 2020 m. spalio 1 d. papildomu sprendimu priteisė ieškovams jų patirtų bylinėjimosi išlaidų bylą nagrinėjant pirmą kartą apeliacinės instancijos teisme atlyginimą (Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. liepos 3 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimas panaikintas ir byla perduota nagrinėti iš naujo).
- Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi civilinę bylą pagal ieškovo R. M. ir atsakovės apeliacinius skundus, 2021 m. vasario 9 d. nutartimi Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 28 d. sprendimą paliko nepakeistą, Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. spalio 1 d. papildomą sprendimą patikslino.
- Teisėjų kolegija nustatė, kad 2019 m. balandžio 19 d. neeilinis visuotinis VšĮ Krepšinio klubo „Lietkabelis“ dalininkų susirinkimas nusprendė patvirtinti Klubui įstatų pakeitimus, kuriais, be kita ko, 22 punktu nustatė dalininkų pašalinimo iš Klubui sąlygas, tvarką. Pakeistų įstatų 22 punkte nurodyta, kad „Dalininkas gali būti šalinamas iš įstaigos esant šiems pagrindams (bet kuriam vienam iš jų): kai daugiau kaip vienerius metus nedalyvauja Įstaigos veikloje, nevykdo dalininko pareigų, sistemingai pažeidinėja Įstaigos įstatus, ar kitus teisės aktus, reglamentuojančius Įstaigos veiklą, sistemingai pažeidinėja krepšinio sporte nustovėjusias ir pripažintas tradicijas, garbingo žaidimo („fair play“) principus, kenkia Įstaigos ir krepšinio sporto reputacijai, ją diskredituoja, įsisteisėjus teismo nusprendžiu yra pripažintas padaręs nusikaltimą veikla ar padarė Įstaigai didelės žalos. Dalininkas šalinamas iš Įstaigos dalininkų tarpo visuotinio dalininkų susirinkimo sprendimu, priimtu 2/3 (dviejų trečiųjų) susirinkime dalyvaujančių dalininkų balsų dauguma. Dalininkas laikomas pašalintu ir netenka teisių ir pareigų nuo visuotinio dalininkų sprendimo priėmimo momento. Dalininką pašalinus iš Įstaigos jo sumokėtas įnašas negražinamas.“
- Įvertinusi minėto Įstatų 22 punktą, išskyrus dalies, kuria pirmosios instancijos teismas pripažino negaliojančią, atitiktį protingumo ir sąžiningumo principams, teisėjų kolegija vertino, kad nors Klubui prezidentas ir dalininkas turėjo tikslą susidariusi konfliktinė situacija spręsti pašalinant ieškovus iš Klubui ir dėl to buvo reikalinga pakeisti įstatus, nustatyti dalininkų pašalinimo iš Klubui atvejus bei tvarką, vien tokio tikslo turėjimas neužtikrina galimybes Klubui dalininkų susirinkime priimti sprendimą dėl įstatų pakeitimo ir atitinkamos dalininkų pašalinimo tvarkos nustatymo. Pažymėjo, kad įstatų 22 punkte nurodomi atvejai, kada dalininkas gali būti pašalintas iš Klubui, tiesiogiai nesusijami su pačiais ieškovais. Apeliacinėse skunde R. M. nurodė, kokie konkrečiai dalininko pašalinimo atvejai neatitiktų protingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijų. Įvertinusi įstatų 22 punktą išvardytus atvejus, kad dalininkas gali būti pašalintas iš Klubui, bei atsižvelgusi į Klubui veiklos pobūdį, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad dalininko pašalinimo klausimas sprendinamas tik esant reikšmingiems pažeidimams, pakeičiant taip pat nustatytą sudėtingesnį tokio sprendimo priėmimo tvarką, todėl nėra pagrindo konstatuoti, kad tai neatitinka teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijų.
- Išnagrinėjusi ieškovo R. M. argumentą dėl negalimumo taikyti įstatymo analogiją, teisėjų kolegija su juo nesutiko. Teisėjų kolegija vertino, jog pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad viešojo įstaiga kaip juridinis asmuo yra panaši į asociaciją, todėl galima taikyti įstatymo analogiją. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo 12 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatyta, jog asociacijos įstatuose turi būti nurodyta naujų narių priėmimo, narių išstojimo ir pašalinimo iš asociacijos tvarka bei sąlygos, todėl teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad ir viešojo įstaiga savo įstatuose gali įtvirtinti dalininkų pašalinimo iš įstaigos sąlygas bei tvarką. Teisėjų kolegija sutiko ir su teismo išvada, kad priešingas aiškinimas lemtų tokios įstaigos susidarymą, kai viešosios įstaigos dalininkai savo veiksmais trukdo viešajai įstaigai įgyvendinti savo veiklos tikslus, tenkinančius viešuosius interesus, ir tai pažeistų ir teisėtus visuomenės lūkesčius patenkinant savo interesus iš viešosios įstaigos vykdomos veiklos.
- Teisėjų kolegija sutiko su ieškovo R. M. teiginiu, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai Klubui dalininkų įnašus, o ne dalininko teises, pripažino dalininkų nuosavybe, tačiau nusprendė, kad tai neturi esminės įtakos teismo sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui, nes pakeistų įstatų 22 punkte, be teismo pripažintos teisės aktams prieštaraujančios sąlygos dėl įnašo negražinimo, nėra nurodoma, jog pašalinus dalininką iš Klubui už dalininko teises jam netenka kompensuojama, punkte aptariamai tik atvejai, kada dalininkas gali būti pašalintas iš Klubui. Pripažino, kad 22 punkto nuostatos, įtvirtinančios dalininko pašalinimo iš Klubui atvejus bei tokio sprendimo priėmimo tvarką, tiesiogiai nepažeidžia ieškovo teisių į nuosavybę.
- Teisėjų kolegija pripažino, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai patenkinė ieškovo M. I. ir I. A. reikalavimus dėl sprendimų pašalinti juos iš Klubui dalininkų pripažinimo negaliojančiais. Taip pat sutiko su teismo išvada, kad atsakovė neįrodė buvus pakankamus ir realius pagrindus pašalinti iš Klubui dalininkų ieškovo R. M., o nutarimo projekte bei susirinkimo protokole užfiksuoti išvardyti R. M. veiksmai negali būti pagrindas pašalinti jį iš Klubui dalininkų.
- Teisėjų kolegija taip pat konstatavo, kad ieškovas R. M. neįrodė vienos iš būtinųjų civilinės atsakomybės taikymo sąlygų – patirtos žalos, todėl pirmosios instancijos teismas pagrįstai jo reikalavimų dėl nuostolių atlyginimo netenkino.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

19. Kasacinių skundų ieškovas R. M. prašo pakeisti Panevėžio apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. vasario 9 d. nutarties dalį, kuria paliktas nepakeistas Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 28 d. sprendimas tik iš dalies pripažinti atsakovės neeilinio visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. balandžio 19 d. sprendimų patvirtintų Klubo įstatų 22 punktą negaliojančiu, ir priimti naują sprendimą – tenkinti ieškinių dalį dėl viso minėto 22 punkto pripažinimo negaliojančiu, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
- 19.1. Bylą nagrinėję teismai, pažėisdami Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvų konvencijos (toliau – Konvencija) Protokolo Nr. 1 1 straipsnyje įtvirtintus esminius nuosavybės neličiamumo ir teisės apsaugos principus ir nukrypdami nuo Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos aiškinant ir taikant šias teisės normas, neteisėtai ir nepagrįstai nusprendė, kad viešosios įstaigos dalininkų pašalinimas yra viešosios įstaigos įstatų reglamentavimo dalis ir atitinkamai viešosios įstaigos dalininkai gali būti pašalinti iš viešosios įstaigos bei jų turėtoms dalininko teisėms nusavinamos viešosios įstaigos įstatų (o ne įstatymo) pagrindu. Tokiu būdu byla nagrinėjė teismai be jokio teisinio pagrindo išplėtė nuosavybės ribojimo pagrindus viešųjų įstaigų dalininko teisė, kaip nuosavybės teisės objekto, atžvilgiu.
- 19.2. Bylą nagrinėję teismai, pažėisdami [CK 1.8 straipsnio](#) 1 dalį ir nukrypdami nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos aiškinant ir taikant šią teisės normą, nepagrįstai taikė įstatymo analogiją ir viešųjų įstaigų dalininko pašalinimo iš viešosios įstaigos instituto teisėtumo klausimą sprendė pagal asociacijų veiklą reglamentuojančių Asociacijų įstatymą.
20. Atsiliepimu į ieškovo R. M. kasacinių skundą atsakovė prašo atmesti kasacinių skundą ir palikti nepakeistą apeliacinės instancijos teismo sprendimą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepinas į kasacinių skundą grindžiamas šiais argumentais:
- 20.1. Skundžiamu visuotinio dalininkų susirinkimo 2019 m. balandžio 19 d. sprendimu nėra kėsinamasi į ieškovo R. M. ir kitų dalininkų nuosavybę. Dalininkų pašalinimo institutas atlieka apsauginę funkciją, t. y. šalinami tie dalininkai, kurių veiksmas ir / ar neveikimas daro esminę žalą įstaigai, kaip viešajam juridiniam asmeniui, prieštarauja įstaigos tikslams, sudaro esmines kliūtis įstaigai vykdyti veiklą ir siekti įstatuose įtvirtintų tikslų. Toks institutas ne prieštarauja, o atitinka Konstitucinio Teismo poziciją, kad pagal Konstituciją nuosavybės teisė nėra absoliuti, ji gali būti įstatymu ribojama dėl nuosavybės objekto pobūdžio, dėl padarytų teisei priešingų veikų ir (arba) dėl visuomeninei būtinyei ir konstituciškai pagrįsto poreikio. Ginčijamu dalininkų pašalinimo institutu siekiama to, kad Klubo dalininkais nebūtų asmenys, kurie savo veiksmais pažeidžia Klubo interesus, trukdo atsakovei įgyvendinti Klubą įstatų 5 punkte nurodytą veiklos tikslus, susijusius su krepšinio sporto vystymu bei populiarinimu.**
- 20.2. Vadovaujantis Klubą įstatų 10 punktu, kurio ieškovas R. M. neginčija ir kurio nuostatos yra likusios iš ankstesnės atsakovės įstatų redakcijos, pageidaujantis tapti dalininku asmuo pateikia atsakovės vadovui prašymą juo tapti, kuriame, be kita ko, išreiskia pritarimą atsakovės veiklos tikslams. Taigi, pritarimas atsakovės veiklos tikslams yra esminė ir būtina asmens tapimo įstaigos dalininku prielaida ir sąlyga, todėl pagrįsta, kad asmens veikimas prieš atsakovės veiklos tikslus sudaro sąlygas įstatuose nustatyta tvarka ir sąlygomis jį pašalinti iš dalininkų.
- 20.3. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo 6 straipsnio 4 dalies nuostata yra savarankiškas pagrindas, suteikiantis atsakovei teisę savo įstatuose įtvirtinti dalininkų pašalinimo iš įstaigos institutą. Tuo atveju, jeigu kasacinis teismas nusprendė, kad dalininkų pašalinimo iš viešosios įstaigos institutas nepažeidžia Konstitucijos 23 straipsnio ir Konvencijos Protokolo Nr. 1, kasaciniame skunde keliamas klausimas dėl netinkamo analogijos taikymo netenka prasmės.
21. Ieškoviui M. I. ir I. A. bei tretieji asmenys, nepareikšiantys savarankiškų reikalavimų, atsiliepimo į kasacinių skundą nustatytais terminais nepateikė.

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

22. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – [iCPK](#)) 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio pirmąją dalį kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reikšia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-2-684/2021](#), 19 punktus).
23. Nagrinėjamu atveju kasaciniame skunde keliami klausimai susiję su galimybė viešosios įstaigos įstatuose visuotiniame dalininkų susirinkime suteikti teisę įstatų nurodytais atvejais pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų.
24. Kaip nurodyta šios nutarties 6 punkte, pirmosios instancijos teismas sprendimu pripažino Klubą įstatų dalį, pagal kurią, pašalinus asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų, jo įrašas negražinamas, neteisėta ir dėl to ginčo tarp šalių kasacinėje byloje nėra.
25. Ieškovas R. M. kasaciniame skunde nurodo, kad viešosios įstaigos įstatuose apskritai negali būti nustatyta jos organo teisė pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų, kadangi tokia galimybė neįtvirtinta Viešųjų įstaigų įstatyme, o įstatymo analogija bylą nagrinėję teismai taikė ir viešųjų įstaigų dalininko pašalinimo iš viešosios įstaigos instituto teisėtumo klausimą sprendė pagal asociacijų veiklą reglamentuojančių Asociacijų įstatymą nepagrįstai. Kasaciniame skunde nurodoma, kad buvimas viešosios įstaigos dalininku yra siejamas su atitinkamos viešosios įstaigos dalininko teisių turėjimu, todėl, viešosios įstaigos organui įgyvendinus minėtą dalininko pašalinimo teisę, pastarasis ne savo noru praranda nuosavybės teisę į savo iki tol vadytas viešosios įstaigos dalininko teises.
26. Teisėjų kolegijos vertinimu, sprendžiant kasaciniame skunde keliamą teisės aiškinimo ir taikymo klausimą, susijusį su galimybė pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų, pirmiausia būtina atskleisti viešosios įstaigos ypatumus bei jų nukentėjus Viešųjų įstaigų įstatyme įtvirtintą viešosios įstaigos dalininko teisių pobūdį ir apimtį.

Dėl viešosios įstaigos ypatumų, dalininko teisių pobūdžio ir apimties

27. [CK](#) 2.34 straipsnyje nustatyta, kad juridiniai asmenys skirstomi į viešuosius ir privačiuosius (1 dalis). Viešieji juridiniai asmenys yra valstybės ar savivaldybės, jų institucijų arba kitų asmenų, nesiekiančių naudoti sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.) (2 dalis).
28. Viešųjų įstaigų įstatymo 1 dalyje nustatyta, kad viešojo įstaiga ? tai pagal šį ir kitus įstatymus įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas ? tenkinti viešuosius interesus vykdamas švietimo, mokyimo ir mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą. To paties straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad viešojo įstaiga savo veikloje vadovaujasi savo įstatais, [CK](#), Viešųjų įstaigų įstatymu ir kitais įstatymais bei kitais teisės aktais.
29. Viešųjų įstaigų įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad viešojo įstaiga gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja įstatymams, viešosios įstaigos įstatams ir veiklos tikslams, o pagal šio straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą viešajai įstaigai neleidžiama gauti perivšio (pelno) skirti kitiems veiklos tikslams, negu nustatyta viešosios įstaigos įstatuose; neatlygintinai perduoti viešosios įstaigos turtą nuosavybėn, pagal patikėjimo ar panaudos sutartį viešosios įstaigos dalininkui ar su juo susijusiam asmeniui, išskyrus šio įstatymo 17 straipsnio 10 dalyje nustatytą atvejį dalininkui gauti likviduojamos viešosios įstaigos turto, kurio vertė negali būti didesnė už įnašo vertę; skolintis pinigų už palikarnas iš savo dalininko ar su juo susijusio asmens; užtikrinti kitų asmenų prievolių įvykdymą. Viešųjų įstaigų įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad viešojo įstaiga turi teisę verstis įstatymų nedraudžiamą tikine komercine veikla, kuri yra nesusijusi su jos veiklos tikslais.
30. Viešosios įstaigos dalininkas yra fizinis ar juridinis asmuo, kuris Viešųjų įstaigų įstatymo ir viešosios įstaigos įstatų nustatyta tvarka yra perdavęs viešajai įstaigai įnašą ir turi šio įstatymo, kitų įstatymų ir įstatų nustatytas dalininko teises, taip pat asmuo, kuriam dalininko teisės yra perkeltos įstatų ar įstatymų nustatyta tvarka (Viešųjų įstaigų įstatymo 7 straipsnio 1 dalis).
31. Pagal Viešųjų įstaigų 13 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, viešosios įstaigos nuosav kapitalą pagrindą sudaro dalininkų kapitalas, kuris, kaip nustatyta šio straipsnio 2 dalyje, yra lygus dalininkų įnašų vertei. Šio straipsnio 3–5 dalyje nustatyta, kad dalininkų įnašai gali būti pinigai, taip pat pagal Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymą įvertintas materialūs ir nematerialūs turtas. Kiekvieno įnašo vertė yra lygi įnašui pinigų sumai ar atitinka turto vertinimo ataskaitoje, sudarytoje ne vėliau kaip prieš 6 mėnesius iki dalininko įnašo perdavimo viešajai įstaigai, nurodytą turto vertę. Jeigu dalininku tampa asmuo, įgyjęs dalininko teises iš viešosios įstaigos dalininko, dalininko teises įgyjusio asmens įnašų vertė atitinka dalininko teises perleidusio dalininko turėtų įnašų vertę. Jeigu dalininkas įgyja dalininko teises iš kito viešosios įstaigos dalininko, dalininko įnašų vertė padidėja jam dalininko teises perleidusio dalininko turėtų įnašų vertė. Dalininkui išduodamas jo įnašų vertę patvirtinantis dokumentas. Jeigu dalininkas papildomai perduoda viešajai įstaigai įnašą ar įsigyja dalininko teises iš kito dalininko, šis dokumentas turi būti pakeistas.
32. Nebaigtinis viešosios įstaigos dalininko teisių sąrašas pateiktas Viešųjų įstaigų įstatymo 7 straipsnyje. Šio straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad viešosios įstaigos dalininkas turi šias neturtines teises: 1) dalyvauti ir balsuoti viešosios įstaigos visuotiniuose dalininkų susirinkimuose; 2) susipažinti su viešosios įstaigos dokumentais ir gauti viešosios įstaigos turimų informaciją apie jos veiklą; 3) kreiptis į teismą su ieškiniu prašydamas panaikinti viešosios įstaigos visuotinio dalininkų susirinkimo ir kitų viešosios įstaigos organų sprendimus, taip pat pripažinti negaliojančiais valdymo organų sudarytus sandorius, jeigu jie prieštarauja imperatyviosiems įstatymų normoms, viešosios įstaigos įstatams arba protinumo ar sąžiningumo principams; 4) kreiptis į teismą su ieškiniu prašydamas uždrausti viešosios įstaigos valdymo organams ateičiai sudaryti sandorius, prieštaraujančius viešosios įstaigos veiklos tikslams ar pažeidžiančius viešosios įstaigos valdymo organo kompetenciją; 5) kitas įstatymuose ir įstatuose nustatytas neturtines teises. Šio straipsnio 6 dalyje įtvirtinta viešosios įstaigos dalininko teisė perduoti ar kitaip perleisti dalininko teises.
33. Viešosios įstaigos dalininkui įstatymu taip pat suteikiama turinė teisė – gauti likviduojamos viešosios įstaigos turto dalį. Ši teisė įgyvendinama Viešųjų įstaigų įstatymo 17 straipsnio 10 dalyje nustatyta tvarka – patenkinius visus kreditorių reikalavimus, iš likusio viešosios įstaigos turto dalininkams gražinamas turtas, kurio bendra vertė negali būti didesnė nei dalininkų kapitalas; dalininkams gražinamas turtas paskirstomas proporcingai jų įnašų vertei; likus nepaskirstyto turto, jis perduodamas kitiems juridinių asmenų registre įregistruotiems viešiesiems juridiniams asmenims, kuriuos nustato visuotinis dalininkų susirinkimas ar teismas, priėmęs sprendimą likviduoti viešąją įstaigą.
34. Apibendrinus aukščiau pateiktą teisinį reguliavimą matyti, kad viešosios įstaigos dalininko asmuo gali tapti ir kartu dalininko teises įgyti, jeigu jis viešajai įstaigai perduoda įnašą arba dalininko teises įgyja iš kito asmens. Dalininkas neturtines teises gali įgyvendinti tik siekdamas, kad būtų patenkinti viešieji interesai, dėl kurių tenkinimo įsteigta ir veikia viešojo įstaiga, bet negali siekti ir gauti turinės naudos sau ar kitiems dalininkams. Net ir viešosios įstaigos likvidavimo atveju įgyvendindamas turinę teisę gauti likviduojamos viešosios įstaigos turto, dalininkas negali gauti turinės naudos, susijusios su jo buvimu dalininku, kadangi jis turi teisę gauti likviduojamos viešosios įmonės turto ne didesnę vertę nei jo įnašo (įnašų), kurį (kuriuos) patvirtina viešosios įstaigos jam išduotas dokumentas, vertė.

Dėl galimybės pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų

35. Sprendžiant, ar viešosios įstaigos įstatuose galima įtvirtinti dalininkų pašalinimo tvarką ir sąlygas, bylą nagrinėję teismai laikėsi pozicijos, kad nors Viešųjų įstaigų įstatymas dalininkų šalinimo instituto neįtvirtina, tačiau ir nedraudžia savo įstatuose jį nustatyti. Šia pozicija jie grindė Viešųjų įstaigų įstatymo 6 straipsnio 4 dalimi, pagal kurią įstatuose gali būti ne tik įstatyme aptartų, bet ir kitų šiam ir kitiems įstatymams neprieštaraujančių nuostatų, pagal įstatymo analogiją taikė Asociacijų įstatymą, kuriame nustatyta, kad asociacijos įstatuose turi būti nurodyta ir narių pašalinimo iš asociacijos tvarka bei sąlygos.
36. Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad įstatymo analogija galima esant tokioms sąlygoms: nėra teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį; yra teisės norma, reglamentuojanti panašų santykį; yra toks teisės normų reguliavimas ir nereguliuojamo santykio panašumas, kuris leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad analogijos taikymas yra pateisinamas, t. y. neprieštaras santykio esnei ir pobūdžiui. Kasacinio teismo praktikoje pirmoji sąlyga aiškinama kaip pozityviosios teisės normos, papročio, teismo precedento ar šalių susitarimo, kuris reglamentuotų ginčo santykį, nebuvimas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 8 d. nutarties civilinėje byloje [Nr. 3K-3-503-469/2016](#) 44 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
37. Vadinas, įstatymo analogija galima tik nustačius, kad nėra pozityviosios teisės normos, papročio, teismo precedento ar šalių susitarimo, kuris reglamentuotų ginčo santykį.
38. Sprendžiant dėl pozityviosios teisės normų, galinai reglamentuojančių nagrinėjamoje byloje kilusį ginčo santykį, (ne)buvimą, teisėjų kolegija pažymi, kad Viešųjų įstaigų įstatyme, skirtingai nei Asociacijų įstatyme, nėra reguliavimo, nustatant, kad viešosios įstaigos įstatuose turi ar galėtų būti nustatyta viešosios įstaigos organo teisė pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų.
39. Teisėjų kolegijos vertinimu, Viešųjų įstaigų įstatymo 6 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta bendro pobūdžio teisės norma, pagal kurią viešosios įstaigos įstatuose gali būti ir kitų Viešųjų įstaigų įstatymui ir kitiems įstatymams neprieštaraujančių nuostatų, negali būti aiškinama kaip suteikianti teisę viešosios įstaigos įstatuose nustatyti viešosios įstaigos organo teisę pašalinti asmenį iš viešosios įstaigos dalininkų.
40. Tokį vertinimą teisėjų kolegija grindžia Viešųjų įstaigų įstatyme įtvirtintais viešosios įstaigos kaip viešojo juridinio asmens bei viešosios įstaigos dalininko, kuris viešosios įstaigos veikloje dalyvauja (tampa viešosios įstaigos dalininku ir įgyvendina dalininko teises) turinio įnašo pagrindu, nors tai būdinga privatiems, bet ne viešojo juridinio asmens dalyviui, teisinio statuso ypatumams.
41. Kadangi asmens buvimas viešosios įstaigos dalininku yra grindžiamas jo paties ar kito asmens, iš kurio pirmasis įgyjo dalininko teises, įstaigai perduotu turiniu įnašu, t. y. nuosavybe, o viešosios įstaigos likvidavimo atveju dalininkas turi teisę atgauti šią nuosavybę ar jos dalį, teisėjų kolegijos vertinimu, viešosios įstaigos dalininko turinės teisės apsaugai taikytinas savininko teisių apsaugai skirtas teisinis reguliavimas, įtvirtintas Konstitucijoje (23 straipsnyje), [CK](#) (4.93 straipsnyje), kituose teisės aktuose.
42. Įvertinus visa, kas išdėstyta, teisėjų kolegija pažymi, kad Viešųjų įstaigų įstatyme nėra įtvirtintas reguliavimas, nustatantis pareigą ar teisę viešosios įstaigos įstatuose nustatyti viešosios įstaigos organo teisę pašalinti asmenį iš viešosios

įstaigos dalininkų. Šiame įstatyme taip pat nėra teisės normų, nukreipiančių į kitus įstatymus, kuriuose būtų toks reguliavimas.

43. Pasiskaidydama dėl galimybės, sprendžiant nagrinėjamoje byloje kilusį ginčą, taikyti kituose teisės aktuose esantį teisinį reguliavimą pagal įstatymo analogiją, teisėjų kolegija pažymi, kad, kaip minėta šios nutarties 36–37 punktuose, įstatymo analogija galima tik nustačius, jog nėra pozityviosios teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį.
44. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta šios nutarties 40–41 punktuose, taip pat į tai, kad dalyvavimas asociacijų veikloje grindžiamas narystės, bet ne turinio įnašo pagrindu, negalėtų būti pagal įstatymo analogiją taikoma Asociacijų įstatyme įtvirtinta teisės norma, nustatanti, kad asociacijos įstatuose turi būti nurodyta narių pašalinimo iš asociacijos tvarka bei sąlygos.
45. Teisėjų kolegijos vertinimu, teisinėje valstybėje netoleruotinos situacijos, kad viešosios įstaigos dalininkas, kurio veiksmai prieštarauja viešosios įstaigos veiklos tikslams, todėl kyla grėsmė tokios įstaigos veiklos tęstinumui, negalėtų būti pašalinamas užtikrinant, kad pašalinimo procese nebūs pažeistos įstatymų saugomos jo, kaip dalininko, teisės.
46. Sprenddama dėl pozityviosios teisės normos, kuri reglamentuotų ginčo santykį, t. y. priverstinį viešosios įstaigos dalininko teisių pardavimą, (ne)buvimą, teisėjų kolegija pažymi, kad priverstinis akcijų (teisių, pajų) pardavimas reglamentuojamas **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriuje, kuriame esančio 2.115 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šio kodekso 2.116 straipsnyje išvardyti juridinio asmens dalyviai turi teisę kreiptis į teismą reikalaudami, kad juridinio asmens dalyvio teisės, juridinio asmens akcijos (pajai), priklausiančios juridinio asmens dalyviui (toliau – akcijos (teisės, pajai), kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, būtų parduotos juridinio asmens dalyviui, kuris kreipiasi.
47. Teisėjų kolegija, remdamasi šios nutarties 40–41 punktuose nurodytais argumentais, sprendžia, kad nagrinėjamoje byloje taikytinas **CK** 2.115 straipsnio 1 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas, kuriame įtvirtinta juridinio asmens dalyvio teisė kreiptis į teismą reikalaujant, kad juridinio asmens dalyvio teisės, priklausiančios juridinio asmens dalyviui, kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, būtų parduotos juridinio asmens dalyviui, kuris kreipiasi.
48. Nors **CK 2.116 straipsnio** 1 dalyje teisė kreiptis dėl priverstinio akcijų (teisių, pajų) pardavimo nustatyta šioje dalyje nurodytoms privatus juridinio asmens dalyviams, bet nenustatyta viešosios įstaigos, kuri yra viešasis juridinis asmuo, dalyviams (dalininkams), ši teisės norma, kaip ir kitos **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriuje esančių straipsnių normos, nustačiusios juridinio asmens dalyvių teisės kreiptis į teismą dėl juridinio asmens dalyvio, kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, teisės priverstinio pardavimo įgyvendinimą, nagrinėjamoje byloje turėtų būti taikomos *mutatis mutandis* (su tam tikrais pakeitimais). Pvz., teisinis reguliavimas, susijęs su priverstinai parduodamų teisių kainos nustatymu, viešosios įstaigos dalininko teisių kainai nustatyti taikytinas tik tiek, kiek viešosios įstaigos dalininko priverstinai parduodamų teisių kaina gali būti nustatoma mažesnę už jo įrašų vertę, kadangi, kaip minėta šios nutarties 33 punkte, Viešųjų įstaigų įstatymo 17 straipsnio, reglamentuojančio viešosios įstaigos likvidavimą, 10 dalyje nustatyta, kad, patenkimas visus kreditorių reikalavimus, iš likusio viešosios įstaigos turto dalininkams grąžinamas turtas, kurio bendra vertė negali būti didesnė nei dalininkų kapitalas; dalininkams grąžinamas turtas paskirstomas proporcingai jų įrašų vertei. Teisėjų kolegijos vertinimu, vadovaujantis teisingumo, proporcingumo principais, tais atvejais, kai dėl viešosios įstaigos veiklos tikslams prieštaravusių dalininko viešosios įstaigos veiklos turtas sumažėja tiek, kad, viešosios įstaigos turto vertė sumažins visų tuo metu esančių viešosios įstaigos kreditorių reikalavimų bendrą sumą, ji taptų mažesnė nei kitų dalininkų įrašų bendra vertė, proporcingai turėtų būti mažinama ir viešosios įstaigos dalininko priverstinai parduodamų teisių kaina, todėl ji būtų mažesnė už jo įrašų vertę.

Dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą

49. Teisėjų kolegija pažymi, jog **CK 2.34 straipsnio** 5 dalyje nustatyta, kad viešiesiems juridiniams asmenims šios knygos IX skyrius netaikomas, t. y. šioje normoje imperatyviai įtvirtintas draudimas nagrinėjamoje byloje tiek visa apimtimi, tiek *mutatis mutandis* taikyti šios nutarties 46–48 punktuose nurodytą teisinį reguliavimą.
50. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau šioje nutartyje nurodytais argumentais dėl būtinumo viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, nusprendžia, kad yra pagrindas manyti, jog **CK 2.34 straipsnio** 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatytas draudimas viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, prieštarauja Konstitucijai.
51. Teisėjų kolegijos vertinimu, **CK 2.34 straipsnio** 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatytas draudimas viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, prieštarauja Konstitucijos 46 straipsnio 3 daliai, 23 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.
52. Aiškindamas Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įgyvendinant asmens ūkinės veiklos laisvę (kuri nėra absoliuti) įvairiais atžvilgiais yra paliečiami visuomenės interesai, todėl valstybė reguliuoja ūkinę veiklą; Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad nuostatoje „valstybė reguliuoja ūkinę veiklą taip, kad ji tarnaui bendrai tautos gerovei“ yra įtvirtintas konstitucinis principas, nubrėžiantis ūkinės veiklos reguliavimo tikslus, kryptis, būdus, ribas (Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas, sistemiskai aiškindamas Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą (*inter alia* (be kita ko), siedamas jį su teisiniu reguliavimu, įtvirtintu šio straipsnio 1 dalyje), yra konstatavęs, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinio principo, užtikrinti ir privatus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus (Konstitucinio Teismo 2000 m. spalio 18 d., 2002 m. balandžio 9 d., 2003 m. kovo 17 d., 2004 m. sausio 26 d. nutarimai).
53. Konstitucinis Teismas 1994 m. kovo 31 d. nutarimuose, kad kai asmuo dalyvauja ūkinėje veikloje, jam gali būti taikomi specialūs įstatymų nustatyti ribojimai (*inter alia*, nuosavybės teisės apribojimai). Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra ne kartą konstatavęs, kad pagal Konstituciją riboti asmens teisės ir laisvės, taip pat ir ūkinės veiklos laisvę, galima, jeigu yra laikomasi šių sąlygų: tai daroma įstatymu; ribojimai yra būtinai demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves ir Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, taip pat konstituciskai svarbius tikslus; ribojimas nėra paneigiamas teisių ir laisvų grįžintis bei esmė; yra laikomasi konstitucinio proporcingumo principo.
54. Konstitucinio Teismo doktrina dėl nuosavybės nелеičiamumo ir nuosavybės teisės ribojimo (Konstitucijos 23 straipsnis) yra gana plati ir išsami. Konstitucinis Teismas 1994 m. liepos 15 d. nutarime nurodė, kad Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog nuosavybės teisės saugo įstatymas. Taigi nuosavybės santykiai gali būti reguliuojami tik įstatymais, o ne poįstatymiais aktais. Aiškindamas Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, Konstitucinis Teismas yra nurodęs, kad šiame straipsnyje yra įtvirtintas nuosavybės nелеičiamumo principas, kuris reikalauja, jog nuosavybės subjektai yra garantuojama teisė reikalauti, kad kitas asmuo nepažeistų jo nuosavybės teisių. Įstatymų leidėjas turi pareigą priimti įstatymus, saugančius savininko nuosavybės teises nuo neteisėto kešminimo. Konstitucija garantuoja, kad niekas negali pažeisti nuosavybės savavališkai ir ne teisės pagrindu (Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra nurodęs ir tai, kad asmens konstitucinė teisė į nuosavybę yra esminė (būtiną) asmens ūkinės veiklos laisvės įgyvendinimo sąlyga. Ribojant asmens teisę į nuosavybę, yra ribojama ir asmens ūkinės veiklos laisvė. Asmens teisė į nuosavybę, ūkinės veiklos laisvę, kaip ir dauguma kitų Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių, nėra absoliuti. Įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaryti kitų žmonių teisių ir laisvių (Konstitucijos 28 straipsnis). Pagal Konstituciją teisė į nuosavybę gali būti ribojama dėl turto pobūdžio ir (arba) dėl kitų priežasčių, kai neapribojus šios teisės nebūtų galima apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintų vertybių, būtų pakenkta viešajam interesui. Teisė į nuosavybę yra konstitucinė asmens teisė ir įstatymų leidėjas, ribodamas šią teisę, yra saistomas Konstitucijos normų bei principų: šios teisės negalima riboti daugumai, negu tai būtiną demokratinėje visuomenėje, kai reikia apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintas vertybes bei viešajį interesą. Pagal Konstituciją viešojo intereso (konstituciskai svarbaus tikslo) buvimas gali būti pagrindas apriboti asmens teisę į nuosavybę tik tuo atveju, kai dėl turto pobūdžio ir (arba) dėl kitų svarbių priežasčių neapribojus teisės į nuosavybę nebūtų įmanoma apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintų vertybių, būtų pakenkta viešajam interesui (Konstitucinio Teismo 2002 m. kovo 14 d. nutarimas).
55. Pagal Konstitucinio Teismo doktriną konstitucinis teisinės valstybės principas – itin talpus, jis apima daug įvairių tarpusavyje susijusių imperatyvų; taigi konstitucinio teisinės valstybės principo turinys yra atskleidžiamas atsižvelgiant į įvairias Konstitucijos nuostatas, įvertinant visas Konstitucijoje įtvirtintas jos gėrimas ir saugomas vertybes. Konstitucijoje įtvirtintas teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad turi būti užtikrintas žmogaus teisės ir laisvės (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas). Konstituciniu teisinės valstybės principu turi būti vadovaujamasi ir kuriant teisę, ir ją įgyvendinant (Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 6 d., 2004 m. gruodžio 13 d., 2006 m. sausio 16 d., 2007 m. rugpjūčio 13 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas neatsiejamas nuo teisingumo principo ir atvirščiai: neatsiejami teisinės valstybės principo elementai yra teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas ir teisinis saugumas (Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 3 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas taip pat ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis proporcingumo principas yra vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d., 2005 m. rugsėjo 29 d., 2009 m. balandžio 10 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas yra konstatavęs ir tai, kad valstybės valdžios institucijos, rengdamos ir priimdamos teisės aktus, privalo vadovautis Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu. Teisinės valstybės principas, be kitų reikalavimų, suponuoja ir tai, kad Konstitucija turi aukščiausią teisinę galią ir kad įstatymai, Vyriausybės nutarimai bei kitos teisės aktai turi atitikti Konstituciją (Konstitucinio Teismo 2010 m. vasario 26 d. nutarimas).
56. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad vienas esminių Konstitucijoje įtvirtintų teisinės valstybės principo elementų yra ir teisinis aiškumas, kuris suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniui reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (Konstitucinio Teismo 2003 m. gegužės 30 d., 2004 m. sausio 26 d., 2008 m. gruodžio 24 d., 2009 m. birželio 22 d. nutarimai). Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, jog proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reikalauja, kad įstatyme nustatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomeni svarbius tikslus, kad šios priemonės turi būti būtinos nuleičiamais tikslams pasiekti ir kad šios priemonės neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo 2009 m. gruodžio 11 d. nutarimas).
57. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsižvelgiant į Viešųjų įstaigų įstatyme įtvirtintus viešosios įstaigos, kaip viešojo juridinio asmens, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus, taip pat į viešosios įstaigos dalininko teisių įgijimo bei jų įgyvendinimo ypatumus, *mutatis mutandis* taikant **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriaus normas, reglamentuojančias juridinio asmens dalyvio teisės kreiptis į teismą reikalaujant, kad juridinio asmens dalyvio teisės, priklausiančios juridinio asmens dalyviui, kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, būtų parduotos juridinio asmens dalyviui, kuris kreipiasi, įgyvendinant, viena vertus, būtų užtikrinta viešosios įstaigos dalininko, kurio teisės išperkamos priverstine tvarka, turties teisės, susijusios su įnašu, apsauga, kita vertus, būtų nepažeistos viešosios įstaigos veiklos tęstinumas, kuris, teisėjų kolegijos vertinimu, laikytinas viešojo intereso. Tai derėtų su šio nutarimo 52 punkte minėtu š Konstitucijos 46 straipsnio 3 dalies kylančiu reikalavimu, kad valstybė, reguliuodama ūkinę veiklą, turi laikytis asmens ir visuomenės interesų derinio principo, užtikrinti ir privatus asmens (ūkinės veiklos subjekto), ir visuomenės interesus, būtų užtikrintas šios nutarties 52 punkte minėtas š Konstitucijos 23 straipsnio kylančias imperatyvas, kad Konstitucija garantuoja, jog niekas negali pažeisti nuosavybės savavališkai ir ne teisės pagrindu, kad pagal Konstituciją viešojo intereso (konstituciskai svarbaus tikslo) buvimas gali būti pagrindas apriboti asmens teisę į nuosavybę tik tuo atveju, kai dėl turto pobūdžio ir (arba) dėl kitų svarbių priežasčių neapribojus teisės į nuosavybę nebūtų įmanoma apsaugoti Konstitucijoje įtvirtintų vertybių, būtų pakenkta viešajam interesui. Priešingus aiškinimus, t. y. kad viešosios įstaigos dalininko pašalinimo tvarka, kuri susijusi su teisės atgauti turinį įnašą, kaip nuosavybę, turėtų būti nustatyta viešosios įstaigos įstatuose, prieštarautų šios nutarties 34 punkte minėtam š Konstitucijos 23 straipsnio 2 dalies kylančiam reikalavimui, kad nuosavybės santykiai gali būti reguliuojami tik įstatymais, o ne poįstatymiais aktais.
58. Teisėjų kolegijos nuomone, aiškinimas, kad **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriaus normos, reglamentuojančios juridinio asmens dalyvio teisę kreiptis į teismą reikalaujant, kad juridinio asmens dalyvio teisės, priklausiančios juridinio asmens dalyviui, kurio veiksmai prieštarauja juridinio asmens veiklos tikslams ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, būtų parduotos juridinio asmens dalyviui, kuris kreipiasi, *mutatis mutandis* negali būti taikomos šalinant asmenis iš viešosios įstaigos dalininkų, kadangi asmenys iš viešosios įstaigos dalininkų apskritai negali būti pašalinami, prieštarautų konstituciniam teisinės valstybės principui, kurio turinys, kaip minėta šios nutarties 55 punkte, yra atskleidžiamas atsižvelgiant į įvairias Konstitucijos nuostatas, įvertinant visas Konstitucijoje įtvirtintas, jos gėrimas ir saugomas vertybes. Teisėjų kolegijos vertinimu, bendra tautos gerovei yra Konstitucijos saugoma vertybė, o nustatymas tokio teisinio reguliavimo, kuriuo sudaromos prielaidos tenkinti viešuosius interesus vykdyti švietimo, mokykloje ir moksline, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą, suponuoja bendros tautos gerovės užtikrinimą, todėl valstybė, siekdama šios vertybės užtikrinimo, privalo atitinkamai reguliuoti ūkinę veiklą, kaip minėta šios nutarties 52 punkte, nubrėždama ūkinės veiklos reguliavimo tikslus, kryptis, būdus, ribas. Turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, pagal kurį būtų užtikrinta galimybė priverstinai parduoti viešųjų įstaigų dalininkų, kurių veiksmai prieštarauja viešosios įstaigos veiklos tikslams (tenkinti viešuosius interesus vykdyti švietimo, mokykloje ir moksline, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą) ir kai negalima pagrįstai manyti, kad tie veiksmai ateityje pasikeis, teisės, taip užtikrinant viešųjų įstaigų veiklą, sudarant prielaidas įgyvendinti jų veiklos tikslus, kuriais, teisėjų kolegijos vertinimu, siekiama bendros tautos gerovės, kuri yra Konstitucijos saugoma vertybė.

Dėl teisės kreiptis į Konstitucinį Teismą (lot. locus standi)

59. Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisinis aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą prašydamas spresti, ar šis įstatymas ar kitas teisinis aktas atitinka Konstituciją. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad jei yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teismas (teisėjas) sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo kompetenciją, kreipiasi į jį su prašymu spresti, ar šis įstatymas ar kitas teisės aktas atitinka Konstituciją. **CPK 3 straipsnio** 3 dalyje nustatyta, kad jeigu yra pagrindas manyti, kad įstatymas arba kitas teisės aktas ar jo dalis, kurie turėtų būti taikomi konkrečioje byloje, gali prieštarauti Konstitucijai ar įstatymams, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo kompetenciją, kreipiasi į jį prašydamas spresti, ar tas įstatymas arba teisės aktas ar jo dalis atitinka Konstituciją ar įstatymus. Gavęs Konstitucinio Teismo nutarimą, teismas ataužia bylos nagrinėjimą.
60. Taigi, tiek pagal Konstituciją, tiek pagal Konstitucinio Teismo įstatymą bei **CPK** nustatyta teisinį reguliavimą teismas turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą prašydamas spresti, ar Konstitucijai atitinka tik toks teisinis reguliavimas, kuris turi būti taikomas teismo nagrinėjamoje byloje, todėl teismas privalo pagrįsti teisės normos, dėl kurios atitiktis Konstitucijai kreipiasi į Konstitucinį Teismą, būtinumą taikyti nagrinėjamoje byloje.
61. Konstitucinis Teismas, remdamasis Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, ne kartą yra nurodęs, kad pagal Konstituciją teismas neturi *locus standi* kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu iširti, ar Konstitucijai neprieštarauja toks įstatymas (jo dalis) ar kitas teisės aktas (jo dalis), kuris neturėtų (negalėtų) būti taikomas to teismo nagrinėjamoje byloje (*inter alia*, Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 22 d. sprendimas).
62. Teisėjų kolegijos vertinimu, Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalyje, Konstitucinio Teismo įstatymo 67 straipsnio 1 dalyje ir **CPK 3 straipsnio** 3 dalyje įtvirtinta byla nagrinėjamojo teismo pareiga sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį Teismą prašant spresti, ar Konstitucijai atitinka įstatymo norma, kuri turi būti taikoma nagrinėjamoje byloje, apima ir atvejus, kai yra pagrindas manyti, kad Konstitucijai prieštarauja įstatymo norma, kuri imperatyviai draudžia nagrinėjamoje byloje taikyti įstatymo normą, kuri turėtų būti taikoma.
63. Vertinimas, kad nagrinėjamoje byloje viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui neturi būti *mutatis mutandis* taikomas **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantis teisinis reguliavimas, todėl nėra pagrindo kreiptis į Konstitucinį Teismą prašant spresti, ar **CK 2.34 straipsnio** 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatytas draudimas viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, teisėjų kolegijos nuomone, reikštų, kad nagrinėjamoje byloje turėtų būti taikoma netgi ne įstatymo, bet teisės analogija, o tai reikštų, kad teismas, remdamasis teisės principais, išnagrinėtų bylą joje taikytiną teisę išaiškinti, kaip nustatyta **CK** antrosios knygos II dalies IX skyriuje.
64. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, būtų suformuota ydinga praktika, pagal kurią teismai apskritai galėtų nesikreipti į Konstitucinį Teismą, o bylas išnagrinėti taikydami ne teisinį reguliavimą, kuris, jų manymu, prieštarauja Konstitucijai, bet teisės analogiją, taip sukurdami byloje taikytiną Konstitucijai neprieštaraujantį teisinį reguliavimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 3 straipsnio 3 dalimi, 163 straipsnio 7 punktu, 166 straipsnio 1 dalies 6 punktu, 356 straipsnio 5 dalimi, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą prašydama spresti, ar [CK 2.34 straipsnio](#) 5 dalyje įtvirtintas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo nustatytas draudimas viešųjų įstaigų dalininkų teisių išpirkimui *mutatis mutandis* taikyti CK antrosios knygos II dalies IX skyriuje esantį teisinį reguliavimą, neprieštarauja Konstitucijos 46 straipsnio 3 daliai, 23 straipsniui ir konstituciniam teisinės valstybės principui.

Sustabdyti civilinės bylos Nr. e3K-3-260-403/2021 nagrinėjimą, iki Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas išnagrinės šį prašymą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai
Driukas

Taminskas

Vasarienė